

ЛАТКОВСЬКИЙ ПАВЛО ПАВЛОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Чернівецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент*

ПИТАННЯ ВАЛЮТНОГО НАГЛЯДУ В РЕАЛІЯХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Валютний нагляд в Україні відповідно до Положення про валютний нагляд [1] здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду з метою встановлення відповідності здійснюваних валютних операцій валютному законодавству з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. Законодавством встановлено, що валютний нагляд за уповноваженими установами Національний банк здійснює шляхом проведення виїзних перевірок та здійснення безвиїзного нагляду з метою забезпечення дотримання уповноваженими установами валютного законодавства та встановлення відповідності здійснюваних валютних операцій валютному законодавству України.

Відмітимо, що банківське регулювання представлено у двох видах: пруденційного і валютного регулювання. Пруденційне регулювання має на меті забезпечення стабільного та надійного функціонування банківської системи держави в цілому, захист інтересів вкладників, забезпечення прозорості діяльності банківського сектора економіки, створення конкурентного середовища у банківському секторі що досягається за допомогою державної реєстрації банків або ліцензування банківської діяльності, встановлення економічних нормативів функціонування банків, а також здійснення банківського нагляду, головним інструментом якого є застосування заходів впливу з боку держави. У Словнику фінансово-правових термінів [2, с. 31] банківське регулювання розглядається як система заходів, за допомогою яких центральний банк або інший наглядовий орган забезпечує стабільне, безпечне функціонування банків, запобігає дестабілізаційним процесам у банківському секторі. Під регулюванням банківської діяльності розуміють розробку та видання уповноваженими органами конкретних правил та інструкцій, що базуються на чинному законодавстві і визначають структуру та способи здійснення банківської справи. Такі закони та інструкції формують певні межі поведінки банків, що сприяють підтримці надійної та ефективної банківської системи. Регулювання здійснюється з метою забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності.

Стосовно валютного регулювання, то його метою є проведення розумної грошово-кредитної політики в умовах ринкової економіки, яка є інструментом досягнення макроекономічних цілей держави.

Л. К. Воронова визначає валютне регулювання як діяльність уповноважених державою органів з регламентації порядку обігу валютних цінностей та здійснення валютних операцій.

Основні питання валютного регулювання визначаються у Законі України «Про валюту і валютні операції» [3]. У цьому нормативно-правовому акті валютний нагляд розглядається як система заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами валютного законодавства.

Валютне регулювання в Україні ґрунтується на таких принципах: 1) свобода здійснення валютних операцій, що передбачає: право фізичних та юридичних осіб – резидентів укладати угоди з резидентами та (або) нерезидентами та виконувати зобов'язання, пов'язані з цими угодами, у національній валюті чи в іноземній валюті, у тому числі відкривати рахунки у фінансових установах інших країн; право фізичних та юридичних осіб – резидентів придбавати валютні цінності, активи за кордоном, переміщувати через митний кордон України валютні цінності; запровадження обмежень і заходів захисту виключно з підстав та у порядку, визначених законом, з метою забезпечення стабільності фінансової системи і рівноваги платіжного балансу України; недопущення неправомірного і необґрунтованого втручання держави у валютні операції; 2) ризикоорієнтованість, прозорість, достатність та ефективність валютного регулювання, що реалізується шляхом: спрямованості на забезпечення фінансової стабільності, економічного і соціального розвитку; відповідності заходів захисту, строків їх запровадження та обсягів, пов'язаних з ними валютних обмежень масштабам і структурі системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності; обґрунтованості запровадження та подовження строку дії заходів захисту; тимчасового характеру дії заходів захисту; підзвітності та публічності Національного банку України під час запровадження заходів захисту, подовження строку їх дії, оцінки результативності застосування заходів захисту; пріоритетності менш дискримінаційних інструментів валютного регулювання над більш дискримінаційними та пропорційності застосування таких інструментів; пріоритетності ринкових інструментів валютного регулювання над адміністративними; 3) самостійність та ринковість валютного регулювання, що передбачає: гнучкість валютного курсу; незалежність Національного банку України у формуванні та реалізації валютної і монетарної політики у межах, визначених законом.

Відповідно до законодавства валютний нагляд здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду без втручання у відповідні валютні операції та діяльність суб'єктів таких операцій, крім випадків запобігання агентами валютного нагляду проведенню валютних операцій, що не відповідають вимогам валютного законодавства.

Статтею 11 Закону «Про валюту і валютні операції» встановлено, що органами валютного нагляду є Національний банк України та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику. Національний банк України здійснює валютний нагляд за упов-

новаженими установами. Уповноважені установи під час проведення ними валютних операцій здійснюють безпосередній нагляд за виконанням вимог валютного законодавства резидентами та нерезидентами, що здійснюють валютні операції через ці уповноважені установи. В той час центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, здійснює валютний нагляд за дотриманням резидентами (крім уповноважених установ) та нерезидентами вимог валютного законодавства. Цим законодавчим актом визначені правові засади здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій і уповноважених установ та відповідальність за порушення ними валютного законодавства.

Органи валютного нагляду мають право проводити перевірки з питань дотримання вимог валютного законодавства суб'єктами здійснення окремих операцій. Під час проведення перевірок з питань дотримання вимог валютного законодавства органи валютного нагляду мають право вимагати від агентів валютного нагляду та інших осіб, які є об'єктом таких перевірок, надання доступу до систем автоматизації валютних операцій, підтвердних документів та іншої інформації про валютні операції, а також пояснень щодо проведених валютних операцій, а агенти валютного нагляду та інші особи, які є об'єктом таких перевірок, зобов'язані безоплатно надавати відповідний доступ, пояснення, документи та іншу інформацію.

Ураховуючи поточний стан банківської системи та виклики воєнного часу, варто відзначити про необхідність запровадження спрощених вимог до валютного нагляду, які будуть застосовуватися лише до деяких операцій, наприклад, задля волонтерських закупівель товарів військового призначення. Це значною мірою підтримає роботу банків в умовах воєнного стану, при цьому не завдаючи жодних змін щодо запобігання виведенню капіталу за кордон і недопущення виникнення макроекономічних дисбалансів.

Список використаних джерел:

1. Положення про валютний нагляд. Постанова Правління Національного банку України від 03.01.2019 № 13. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#Text>
2. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. К. Воронової. – 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : Алерта, 2011. 558 с.
3. Про валюту і валютні операції. Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

Ключові слова: банківське регулювання, валютне регулювання, валютний нагляд, валютні операції.

Key words: banking regulation, currency regulation, currency supervision, currency transactions.